

PRIMORSKI LIST.

Poučen list za slovensko ljudstvo na Primorskem.

„Vse za vero, dom, cesarja!“

„Primorski List“ izhaja 5 in 20 dan vsakega meseca;
ako je ta dan praznik, izide dan poprej.
Velja za celo leto 1 gld., za pol leta 50 novč.

Uredništvo in upravnništvo mu je v Trstu,
Via Montuzza št. 3. — Nefr. pisma se ne sprejemajo.
Rokopisi se ne vračajo. — Cena za inserate po pogodbi.

Tecaj I.

V TRSTU, dne 5. marca 1893.

Št. 5.

Šolske razmere na Primorskem.

V vladnem programu za namerovano večino stoji med drugim tudi točka, da bo vlada skrbela, da se v jezikovnem oziru ne bo premenila narodna posest raznih avstrijskih narodov. V Hohenwartovem klubu je v imenu Jugoslovanov najodločnejše govoril proti tej točki profesor Šuklje, dokazavši, da „narodna posest“ kakor zdaj v resnici obstoji, nikakor ni pravično razdeljena. Resničnost te trditve skušamo vsi Slovani in še posebno Jugoslovani v Primorju, ki v marsičem na nič boljšem nismo, kakor Slovenci na Koroškem. V osvetljavo teh besedi pogledimo na najnovejši dogodek zastran slovenskih šol v Gorici. Pri obravnavi proračuna za „ljudske šole“, očitel je poslanec Robič ministru mlačnost v izvršbi in osnovi slovenske ljudske šole za slovenske otroke v Gorici, na kar mu je minister odgovoril: „Glede šole v Gorici za slovenske otroke s slovenskim učnim jezikom omenim, da je učno ministerstvo vse storilo, kar je v ta namen potrebno, da napoti deželni šolski svet v Gorici k končnemu sklepu v tej zadevi in smem izreči prav zanesljivo zagotovilo, da bo ta odlok v najkrajšem času prišel.“ Goriško mestno svetovalstvo pa je na strog ukaz vlade, da mora rešiti zadevo o zahtevani slovenski šoli, sprejelo predlog: „Pravni odsek, slišavši poročilo o vedno rastočih šolskih potrebah, ter da premnogo italijanskih otrok še v nikako šolo ne hodi, dočim je za slovenske otroke poskrbljeno, ne spoznava potrebe, da bi se v Gorici ustanovile slovenske šole.“ Narodna posest! — Posebno drastično osvetljuje narodno posest v šolstvu primorskem poslanec g. Spinčič v svojem govoru v drž. zboru dne 28. jan. o katerem dunajski „Vaterland“ pravi: „Njegova pojasnila o šolskem vprašanju v Istri in v Trstu niso gole fraze, ampak vse je podprto s številkami in dejanji tako, da mora pri vsakem nepristranskem storiti vtis, da je slovensko prebivalstvo v primeri z italijanskim zares zanemarjeno na neverjeten način, in da je nerazumljivo, kako je mogla vlada ostati tako dolgo mirna v očigled vnebovpijočim krivicam.“ Ker nam prostor ne dopušča prinesiti celi govor, podamo ga tukaj v glavnih potezih. Spinčič pravi, da ni še slišal, da bi se kateremu drugemu narodu delale takšne krivice, kakor se delajo Hrvatom in Slovincem v tostranski polovici monarhije. Vse učilišča Hrvatov in Slovinci nimajo, a troši se zanje štiri milijone. Za gimnazije

se troši nad štiti milijone gold. in vendar ni nijedne gimnazije, kjer bi se vseskozi poučevalo hrvatski ali slovenski; vse Primorje pa, kjer biva nad 400.000 Hrvatov in Slovincem, nima nijedne gimnazije, na kateri bi se le jeden predmet učil v slovenskem ali hrvatskem jeziku. Realk za Slovence in Hrvate sploh ni v tostranski monarhiji, a vendar se za nje troši poldrugi milijon gold. O brtnih šol za glavne skupine sploh ni za Slovence in Hrvate. V Trstu je ena taka šola, a tam je učni jezik samo italijanski. Trgovinskih in trgovinsko nadaljevalnih šol za Slovence in Hrvate ni, dajejo se pa za nje lepe podpore. V Trstu je trgovinska akademija in navtična šola, tudi v Lošinju, Kotoru in v Dubrovniku so navtične šole, a v vseh šolah se poučuje le v italijanskem jeziku. Za Primorje je možko učiteljišče v Kopru, kjer se poučuje slovensko-nemški, hrvatsko-nemški in italijansko-nemški; na ženskem učiteljišču v Gorici pa se poučuje slovensko-nemški in italijansko-nemški, ne pa tudi hrvatsko-nemški. Na vadnici v Gorici je nemški jezik že od prvega leta sem učni predmet, začeni s tretjim letom je nemščina učni jezik, a materinščina samo še učni predmet. Razum teh vadic ustanovljeni so pripravljali razredi za nemške gimnazije, ki pač najboljšo dokazujejo, da na teh gimnazijah ni uveden pravi učni jezik. Prestopivši na ljudske šole omeni najprej žalostnih razmer v tem oziru na Koroškem. O Primorju pa pové, da država vzdržuje nemške ljudske šole za dečke in deklice v Trstu, v Gorici in Pulju, in da se le za poučevanje nemškega jezika v ljudskih šolah na deželi v Istri in na Goriškem postavljajo v proračun nagrade (remuneracije). Ista učna uprava ni nikdar in nikjer ustanovila slovenske ali hrvatske šole, in slovenskih šol ni dala ustanoviti niti tam, kjer so zanje prosili, ker so bile potrebne. Tržaškemu občinskemu zastopu izročila se je že l. 1883. prošnja za ustanovitev slovenskih šol, podpisana od 1400 roditeljev. Občinski zastop zavrgel je prošnjo l. 1884. Utok, podan 29. decembra l. 1884. na c. kr. namestništvo kot deželno šolsko oblastvo je bil odklonjen z razsodbo, izdano meseca julija 1887. toraj še le dve in pol leta pozneje! Utok podan potem na c. kr. ministerstvo je isto odklonilo l. 1888. češ, da društvo „Edinost“ ni bilo opravičeno vložiti prošnje, in ker je bilo pooblastilo sicer izpričano,

ne pa dokazano. V novejšem času podana je bila nova prošnja za slovensko šolo v Trstu; c. kr. namestništvo kot deželno šolsko oblastvo jo je odbilo, češ, da v zakonu ni utemeljena. Vsled rekurza na c. kr. ministerstvo odredilo se je komisijsko obravnavanje. Toraj po preteku devetih let prišlo je do tega, kar je po postavi zapovedano, do komisijske obravnave! Občinski zastop je odklonil poslati svojega zastopnika k tem obravnavam in mestni magistrat kot okrajno šolsko oblastvo zavrnilo je prošnjo. V seji 15. sept. 1892. obravnaval je mestni zastop zadevo slovenske šole v Trstu, in dasi se v poročilu priznava, da v Trstu živi nad 8000 Slovencev in da je okoli 700 za šolo godnih otrok, je občinski zastop vendar izrekel trdno prepričanje, da bode namestništvo zavrnilo to prošnjo; ako bi se pa to ne zgodilo, izjavlja občinski zastop, da ne bo nikdar privolil, da se v Trstu ustanovi slovenska šola! Vsa argumentacija se snuje na to, da so v okolici Tržaški slovenske šole, in zato naj slovenski otroci iz mesta obiskujejo slovenske šole v okolici! A ker so šole v okolici prenapolnjene, moralo bi se v okolici zidati šolska poslopja, da bi te šole mogli obiskovati slovenski otroci iz mesta! Na ita-

lijanske otroke v okolici ozira se mestni zastop in namestništvo vse drugače. Dasi je iz okolice do mesta, kjer imajo italijanske šole tako daleč, kakor iz mesta v okolico, se je vendar zadnjih deset let vstanovilo mnogo italijanskih šol v okolici tam, kjer so bile popolnoma nepotrebne. Navedem naj samo jeden dokaz. V Rojanu so trije slovenski in štirje italijanski razredi. V tej šoli je 411 otrok, med timi je deset takih, ki doma res italijansko govoré, 401 pa govore v svojih krogih samo slovenski, in za teh 10 otrok so štiri razredi, za 401 pa samo trije! — Če te šole obiskujejo tudi slovenski otroci, pripisovati je to raznim mahinacijam in vspeh mora biti le ta, da se polagoma poitalijanči vsa tržaška okolica. Zadnji čas bi bil, da se šolske razmere v Trstu in v okolici premené po pravu in po postavi, ne pa s strankarskega stališča. Blizo tako je s slovenskimi šolami v Gorici. Slovenci, ki imajo okoli tisoč za šolo godnih otrok, prosijo že več let slovenskih šol, a vse take prošnje se odbijajo. Da so slovenske šole potrebne v Gorici in Trstu, dokazujejo ondodne od družbe sv. Cirila in Metoda vzdržane privatne šole, katere obiskuje na stotine in stotine otrok. (Dalje prih.)

Sv. Oče Leo XIII.

Visoke šole. — Nova maša.

Mladi Peči se je šel zdraviti k očetu domu, na sveže planine, kjer je ostal skoraj celo leto. V tem času je bogaboječi mladenič vestno premišljeval, kateri stan bi si izbral. Človek živi samo enkrat in zato mora dobro premisliti, kaj izvoli za celo življenje. Pameten mladenič si ne bo sam izbiral, ampak vprašal bo tudi druge dobrega sveta in pa molil bo za razsvitljenje od zgoraj. Mašništva si pa ne sme človek izbirati, ker Bog sam kliče in izbira

svoje mladeniče v ta angeljski stan. O da bi vsi mladeniči, katere Bog kliče k altarju, tudi zares poslušali božji klic. Ali koliko jih ogluši v posvetnem šumu, koliko se jih mej svetom skvari in pogubi, ki bi bili imeli sveto služiti na altarju Gospodovem! — Joahim Peči si je ohranil čisto srce, v katero je bogoljubna mati vcepila ljubezen do Boga, ki ni nikoli vgasnila. Za to je slišal glas vesti, glas božji, ki ga je klical v službo Gospodovo. Povedal je očetu, kaj misli; oče pa je bil vesel te misli ljubega

LISTEK.

Poročna venca.

Bil je mesec prosinec. Sneg in mraz sta pretresala naravo, zato je bilo zelo prijetno za pečjo sedeti in se pomenkovati o lepi bodočnosti.

Pri mizi ob peči sedeli sti ženi. Bili ste enake starosti, pa tudi enake sreče: obe sti bili udovi in vsaka jo imela svojo hčerko, ki ste bili tudi enako stari in najboljši prijateljici.

Govorili sti, kar meščanke o predpustu najrajše govoré — o pustni maškeradi v „Narodni čitalnici“, ki je kazala in obečavala letos poseben vžitek.

Prva žena, imenujmo jo „Posvetnjakinja“ je ravno pričela govoriti: „Ali ste dobili vabilo na maskerado? Letos bo posebno lepo; odbor dela na vse kripke, da bo prav krasno“.

Druga žena „Samotarica“ ji odgovori: „Dobila sem vabilo, je še tam na mizi, a jaz ne grem s svojo hčerjo na ples. Odkar mi je mož umrl, zdi se mi, da se mi ne spodobi v nobeno družbo in tudi veseli me ne. Tudi hči ne pojde, posebno ker nočem pri Bogu biti odgovorna, ko bi hotela z masko pačiti podobo božjo — svoj obraz. Pa moja Marica tudi nema veselja do take zabave. O plesu niti slišati neče in pozna boljše veselje.“

Zaničevaje vzdigne se Posvetnjakinja za odhod in reče: „Le glejte, le glejte, da boste Marico dobro povili, da se ne pokvari“ in odide.

Žalostna vzdihnila je pri tem Samotarica, ker čutila je sosedni zasmeh, a ni se zmenila dosti.

In hčerki? Veselo sti kramljali stopajoč po zadnji mestni ulici tja doli do cerkve oo. Kapucinov, kamor sti hodili sleharni večer v letu in zimi da opraviti svoje molitve.

Stopili sti v cerkev. Tam pri vratih je mičen altar božje porodnice in pred altarjem širen pokleknik, na njega sti pokleknili in molili sv. rožni venec za časno, posebno pa za svojo večno srečo. Molitev se je dvigala do rajskih višav. Angelja nebeška priplula sta na zemljo in nevidoma venčala pobožni deklici, nevesti sinu božjega; a čudno, ob vencu, ki se je položil Marici na glavo, viseli so redovniški, a ob vencu njene družice, blage Ivanke — mrtvaški trakovi.

Drugo jutro zaukazala je posvetnjakinja svoji hčerki Ivanki, da se mora pripraviti na večerni ples kolikor mogoče lepše.

Težkim srcem poslušala je Ivanka materino povelje, saj kakor Marice tudi nje ni mikal ples in svetno veselje. O kako rada sprejela bi redovniško obleko, ki se jej je priljubila uže od prve mladosti. Zato pravi materi: „Mati, pustite me rajše doma, če mi želite vstreči, jaz ne grem prav nič rada na ples.“

sina. L. 1830. vpisal se je 20letni Peči zopet pri jezuitih v Rimu na gregorijanskem vseučilišču. Ne bom na dolgo razkladal, kako pridno se je učil in kako pobožno je živel, samo to naj povem, da je v dveh letih trikrat slovesno razpravljaj bogoslovna vprašanja. Gotovo redka čast za 22letnega mladeniča. L. 1832. je bil uže doktor sv. pisma. Tedaj so ga sprejeli v zavod žlahtnih bogoslovcev (accademia dei nobili ecclesiastici), ki se pripravljajo za prve diplomatične in druge imenitne službe. Gójenci so hodili na vseučilišče, ki se imenuje Modrost (Sapienza), kjer so poslušali rimsko in cerkveno pravo. Peči je ostal v onem zavodu od početka 1832. do 1838. Tudi tukaj se je odlikoval in dobil je za neko nalogo 60 zlatih cekinov nagrade.

Posebno se je priljubil mladi bogoslovec kardinalu Sala, ki se je rad pogovarjal z ognjevitim mladeničem. Kardinal Sala je bil z velikim trpinom Pijem VII. na Francoskem. Ta mož, ki je mnogo britkosti pretrpel, je pripovedoval mlademu Pečiju, kaj se pravi trpeti za Kristusa in cerkev. Iz njegovih ust se je naučil cerkveno zgodovino od francoske revolucije naprej, ki je zares zgodovina britkega trpljenja. Boljega učitelja bi ne bil mogel imeti prihodnji mučenik v Vatikanu.

Ravno tako mu je bil naklonjen kardinal Paka, ki je bil tovariš Piju VII. tudi v zaporu. Ta je mladeniča priporočil Gregoriju XVI., ki je imenoval bogoslovca Pečija za svojega dvornega prelata. Tedaj je bil Peči 27 let star. Zapustil je zavod in skril se je k svojemu strijcu Antonu, da bi se mirno pripravljaj na mašnikovo posvečenje. Vendar je moral kmalu sprejeti službo poročevalca pri izvanrednem sodišču (signatura) in pozneje je prišel k finančnemu vrhovnemu svetu (Buongoverno). Ono leto je v Rimu razsajala grozna kolera, ki je napolnila vse prostorne rimske bolnice. Mladi Peči je hodil vsaki dan s kardinalom Sala obiskavat bolnike, pri kojih je videl od blizo vboštvo, trp-

ljenje in smrt; želel pa je pomagati bolnikom tudi v dušnih potrebah in poprosil je, naj bi ga kmalu posvetili za mašnika, kar se je tudi zgodilo l. 1837. dne 31. decembra. Nočem Vam pripovedovati, s kako pobožnostjo in zbranostjo se je 27letni mladenič odpovedal svetu in posvetil Kristusu in cerkvi. Povedati pa hočem, kedo ga je posvetil in kje. — Posvetil ga je kardinal Odeskalki, ki je ko svetnik živel in kmalu potem, ko je Pečija posvetil, stopil v red tovarštva Jezusovega. Kako rad bi bil šel pač tudi mladi Peči za njim v tiho zavetje, ali Bog ga je klical mej viharji svet na hud boj. Človek ne sme, kakor si sam želi, ampak kamor ga Bog kliče.

Posvečen je bil v prekrasni cerkvici sv. Andreja na Kvirinalu, kjer je pokopan sv. Stanislav Kostka. Ta svetnik je bil iz starodavne knežje rodovine na Poljskem. Zapustil je očeta in brata, ki je grdo ravnal z njim. Z Dunaja je šel peš v Rim, kjer ga je sprejel v samostan tovarštva Jezusovega sv. Frančišek Boržija. Angeljski mladenič je prinesel s seboj kal bolezni v prsih in predno je dovršil novicijat, je umrl. Zapustil pa je krščanskim mladeničem vzgled angeljske čistosti ravno tako, kot pozneje sv. Alojzij. Pobožni redovniki so mu napravili prav lepo kapelico, kjer počiva njegovo sv. telo. Vsako leto 13. novembra in celo osmino zbirajo se v oni kapelici rimski učenci. Tudi mladi Peči je rad zahajal tje molit in v znamenje svoje posebne ljubezni do angeljskega Stanislava, želel je tudi darovati prvo nekrivavo daritev sv. maše v kapelici njemu posvečeni, kar se je zgodilo 1. januarja 1838.

Veselo 50letnico pa je slavil Joahim Peči na grobu sv. Petra kot papež Leo XIII. l. 1888.

(Dalje prihodnjič.)

A mati ji resno pristavi: Vabilo sem sprejela in morava iti. Kaj bi ljudje rekli, če bi izostali? Mati mislila je namreč tako, kot misli toliko mater na našem svetu: služila bi uže Bogu, a tudi svetu se mora dajati davek.

Ivanka čutila je sedaj pravi trenutek, da bi odkrila materi svoje srčne želje. Upala je, da jo vsaj ne bode silila mati k maškeradi, če bode čula njeno prošnjo. „Mati,“ tako je pričela, „obljubila sem svojemu Bogu, da mu hočem služiti kot redovnica. Dobra mati, dovolite mi, da izpolnim svojo željo!“

Vsa iz sebe jo začne mati oštevati, da je premлада, da ne ve, kaj zahteva, da se pusti od vsakega pregovoriti. Končala je z besedami: „Zvečer gremo na ples!“

Bil je pustni torek. Posvetnjaki so služili svoji poželjivosti, svojim strastem. Pred Najsvetejšim v stolnici pa je klečalo verno ljudstvo in hotelo preprosi Vsemogočnega, da bi prezrl hudobije in nečast, ki se Mu godi. Tudi naši znanki Ivanka in Marica bili ste med njimi. A le malo časa; Ivanka je morala vstati in s žalostnim srcem šla pripravljat se na ples. Šla je z materjo, a njeno srce ostalo je pri Marici v cerkvi, ki je nevtrudljivo molila, da bi Bog čul čisto dušo njene prijateljice.

Pustni dan je minul, ljudje so hodili trumoma v cerkev prijemati spomin človeške minljivosti. Kako so bile vsem v resno premišljevanje besede:

„Danes zdrav si in vesel
Jutri vže ti zvon zapoje —
Truplo tvoje bo — pepel!“

Te besede je premišljevala tudi naša Ivanka, ki je ležala bolna na postelji. Vže pri odhodu iz plesišča čutila je nekakov mraz, a ni se zmenila dosti. Ko je pa hotela zjutraj vstati ni mogla. Poklicali so zdravnika, ki je žalostno zmajal z glavo in materi tihoma povedal, da se je bati hude pljučnice. Kako je bilo materi hudo! Kar je mogla je storila s pomočjo Marice, ki je vedno bila pri nji, da jej streže in jo tolaži. Bolezen bila je vedno hujša in zdravniška umetnost ni zdala nič. Po večdnevni bolezni izdihnila je Ivanka svojo čisto dušo. Glavo krasili so ji mrtvaški venci, a obraz bil je miren, in na njem izraz nebeškega veselja.

Za mesec dni kasneje je zopetna ločitev od sveta. Marica stopila je v samostan sester Uršulink in dobila na svojo glavo redovniški venec. Ni ji branila mati, ko ji je povedala svoje želje, blagoslovila jo je in izročila nebeškemu ženinu.

In materi naših znank? Grob in samostan sta združila njih misli. Vedno sti vkup in govorita o svojih nedolžnih deklicah. In ko piše vsako leto jedenkrat Marica, sedaj sestra Beata, je obema ženama enako vesel dan. Doma bereti Beatino pismo, zatem gresti na pokopališče pomoliti na Ivankin grob.

Cerkev in šola.

Uzor katoliškega učitelja.

Overberg imeniten vzgojevalec nam ga je naslikal takole: „Jaz sem učitelj. Bog mi je dal ta poklic. Oblasti so mi odmerile ta delokrog. Občina me za to plačuje. Zavezal sem se s prisego, da bom učitelj resnice in kreposti, namestnik tolikerih roditeljev, duhovni oče tolikerim otrokom božjim, oskrbovalec drage Kristusove krvi, stražnik bivališča sv. Duha, vodnik tolikerim mladim romarjem na potu k Bogu njihovemu očetu.“ To je, to bi moral vsaj biti učitelj svojim gojencem. „Jabolko ne pade daleč od drevesa“ veli pregovor in uči: „Kakoršen je vzgojitelj, tak bo tudi gojenec. Človek ne more dati, česar nima. Vere prazno srce se ne more vnemati za versko vzgojo. Vere polno srce se olajša, ko govori o Bogu, o čeznaravnem smotru človeka, se samo navdušuje za vse, kar je božjega in ako navdušeno, s prepričanjem seje božje nauke, pade seme božje besede na plodonosna tla. Ako bi vsi vzgojevatelji resnico iskali, jo spoznali, po njej živeli, bi se v vernem slovenskem ljudstvu ne kazala verska mlačnost, bi ne rodil novodobni malik — liberalizem toliko versko brezbriznost med nižimi stanovi. Da se zajezi tok pogubnega novodobnega brezverstva, bodi vsem merodajnim vplivnim krogom nalog, zastaviti ves svoj vpliv, da se povrne Bog v družino, v šolo, v občino, v državo. V to pomôži tudi Bog!

Rudokopova oporoka.

Znana je nesreča, ki se je lansko leto dogodila v Pribramskih rudokopih na Češkem. Delalci so

bili vže v jamah. Kar se vname ogenj. Več stotin je bilo v rudokopih vdušenih, sožganih. Ko so mrtva trupla spravljali na dan, so zadeli tudi na dinamične patrone, katerih jedna zunanja stran je bila popisana. Bila je oporoka jednega vdušenih. Ta se glasi: „Prosim vas, ki najdete to poslednje moje pisanje, izročite je moji dragi, ljubljeni soprogi. To so moje poslednje besede s katerimi se ločim od svojih otrok, in jih prosim da bi za mé molili, da bi mi Bog odpustil moje krivice, in da bi Boga ne pozabili nikdar, kakor tudi jaz ne v poslednji uri. Z Bogom vse žene vseh, kateri smo tu poginili . . .“

Potreba verske vzgoje doma in v šoli.

V Italiji je bilo leta 1887. mladičev od 14—18 leta kaznovanih 26.735. Leta 1888. pa celo 28.735. Leta 1887. je bilo poleg teh kaznovanih še 34.336 mladeničev v starosti od 18—20 leta! To je žalostno čuti.

Še nekaj. Od leta 1883. do 1888. se je na Pruskem usmrtilo 297 otrok, ki so bili še dolžni hoditi v šolo. (Vychovatel 91. 31 in 92. 80.)

Gledé teh žalostnih razmer pravi imenovani časopis: „Dečki, ki primejo za revolver, so priča, da v šoli jim ne dajo zadostne нравstvene podpore, da jim v šoli in doma ne vcepijo zadosti — vere. Ko bi bili prepričani o namenu, za katerega jih je vstvaril Bog, bi se ne drznili vzeti si sami življenja. Prav je imel angleški Lord Salisbury, ko je rekel: proti sedanjí нравstveni gnjilobi je jedin in gotov pripomoček: vzreja otrok v — krščanski veri.“

Narodno gospodarstvo.

Za kmete v tolminskih hribih. (Izv. dopis.) *Cestnemu odboru v pomislek.* Ker novi cestni odbor sestavlja zdaj preudarke za l. 1893., ne bo od škode, ako naslednje vrstice vzame na znanje in jih nekoliko preudari.

Leta 1878. je ranjki cestni odbor gradil most čez Tolminko. Ker je zmanjkalo denarja, izposodil si je pri „Goriški hranilnici Monte di Pietà“ 3000 gld. Vsled pogodbe z dne 12. aprila 1879. se je zavezal cestni odbor, da bo vsako leto v obrokih plačeval nekoliko kapitala in obrestij. Koliko vsako leto, mi ni znano, ker dotične pogodbe nisem bral. Vsako leto je cestni odbor postavljaj v preudarek znesek kot povračilo Goriški hranilnici.

Dne 12. aprila lanskega leta preteklo je 13 let od tega in — ako smo slišali prav zvoniti — do lanskega leta je bil na dolgu cel znesek — 3000 gld. in obresti od treh let, to je od 1. oktobra 1888.

Odkar je bil ranjki cestni odbor (l. 1887.) zadnjikrat voljen, ni še jednega računa položil. Potem se še nekateri čudijo, da je bil razpuščen.

Kdo je odgovoren za dolgove?

Odgovorni so tisti, ki so sklepali pogodbo in so prevzeli poroštvo. Pogodbo je sklenil cestni odbor, poroštvo je prevzel deželni odbor. Tedaj —

V poročilu deželnega odbora od l. 1880., str. 57 berem: „Cestnemu odboru Tolminskemu je dovolil dež. odbor, da je smel pri Goriški hranilnici Monte

di Pietà“ na posodo vzeti 3000 gld. za dodelanje mosta čez Tolminko, prevzemši na račun deželnega zalogo poroštvo, da se ta denar o pravem času povrne, v zmislu sklepa visocega deželnega zbora od dne 5. oktobra 1878.“

Z ozirom na lastno izjavo deželnega odbora si usojamo sledeče uprašati:

1. Zakaj ni deželni odbor skrbel, držeč se pogodbe, da bi se dolg o „pravem času“ izplačal?

2. Ako je bilo preudarjeno vsako leto nekoliko v povračilo hranilnici, zakaj se ni denar tudi v ta namen porabil?

3. Zakaj je nadzornik k vsemu molčal?

4. Kdo bo povrnil škodo, ki se godi ubogim davkoplačevalcem tolminskega sodnijskega okraja, s tem, da se morajo obresti od obresti plačevati in pravdni stroški? Mislim, da je zdaj dovolj jasno, kdo bi moral škodo povrniti.

Kaj je storiti novemu cestnemu odboru?

V letošnji preudarek ni treba postaviti kake svote kot povračilo dolga, da bi se poprej ne pregledali računi prejšnjega cest. odb. Natančno je treba pregledati tudi pogodbo, sejne zapisnike cest. odb. od 9. marca 1878. št. 6. odloke dež. odbora.

Potem je treba pregledati vse preudarke od l. 1878. sem in primerjati z računi. Paziti je treba posebno na to, ali se je preudarjen denar za Goriško hranilnico tudi izplačal in porabil v ta namen.

Za vse skladovne ceste se je nekaj vsako leto preudarilo; ali se je tudi ta denar porabil pri vsaki

cesti? Znano je vsem, da leta in leta niso bile posute ceste z gruščem.

Ako se denar ni obrnil v tisti namen, kamor je bil namenjen, sedanji cestni odbor ima pravico nepreudarjene stroške prečrtati, posebno pa tiste svote, ki so bile namenjene za povračilo „Goriški hranilnici“. Držati se je treba strogo §§ 66. in 68. občinskega reda, ki zahtevajo, da se je treba držati preudarka.

Ako so računi prejšnjega cestnega odbora nejasni, naj novi cestni odbor se oglasi pri „Goriški hranilnici“, ki bode poslala natančen izkaz, kako, kedaj in koliko se je vsako leto izplačalo. Na ta način bo mogoče zračuniti, kolika škoda se godi davkoplačevalcem. Čeravno je deželni odbor potrdil račune prejšnjih let, nič ne dé. Škoda ostane škoda, če tudi jo dež. odbor stokrat potrdi. V tem slučaju ima besedo — c. kr. okrajno sodišče, ono bo uže določilo, kdo bo povrnil škodo ne gledé na to, ali je deželni odbor potrdil račune ali ne.

Nauk. — Kdo je kriv, da se take reči godijo? — Tisti, ki pri volitvah v občinski zastop roke križem držijo. Kakoršni župani in podžupani, takoršni cestni odbori in tako tudi gospodarstvo. Kakoršna so starešinstva, takoršne so tudi druge samoupravne oblasti: „Krajni in okrajni šolski svet, deželni in državni zbor“. Občina je, da tako rečem, temelj postavodajalstvu.

Letošnje leto se bodo vršile v vseh sodnijskih okrajih volitve v cestne odbore, ki razpolagajo navadno čez velikanske svote.

„Bratje, ura je, da od spanja vstanemo“. Ne zamudimo ničesa, kar je kmetova korist.

Nekaj za naše kmete. Srce človeka boli, ako se sprehanja dandanes po praznih gozdih. Kjer je pred par leti še debelo drevje se ponosno dvigalo proti nebu, se sedaj majhni grmiči s svojimi bodečimi vejami šopirijo. Tam, kjer so stali nekdanj sto let stari hrasti, na katere je bil naš kmetič ponosen, češ, to je še iz turške dobe, najdeš zdaj tu pa tam še kako majhno drevesce. Tako nemilo je delovala v zadnjih letih ostra sekira. In ako ne opusti kmetič kmalu sekanje dreves, bodo v kratkem naši kraji prazne goličave in kdo bo imel škodo? Kmetič sam. Kaj bode potem prodajal, kje dobil potrebne hlode, kje desko ali drva za kurjavo? Sam ne bode imel več drevja v gozdu, sosed pa, če ga še bo imel morebiti, mu ga bode za dvakrat večjo ceno prodal, kakor ga je sam poprej prodajal. In takih dokazov imamo že zdaj žalibog veliko. Zato bi vam, dragi mi kmetje, ki imate še cele, ali vsaj nekoliko gozda, prav prijateljski svetoval, da še tudi za naprej varujete te zaklade. Onim pa, ki so že gozde izsekali, bi svetoval, da se pridno poprimejo sajenja mladih dreves smrekovih, borovih ali bukovih. To pa tem ložje, ker dobé drevesca pri zavodih, ki se bavijo s sajenjem ali zastonj, ali pa za jako malo odškodnino. Ne govorite pa, kakor se večkrat sliši, predno drevje vzraste, že nas nikjer ne bo; zakaj, kar vi zdaj sejete, želi bodo vaši otroci in hvaležni vam bodo. Zato, na delo vrli kmetje, varujte gozde, ali pa jih z nova zasadite.

To==.

Politični pregled.

Domače dežele: Sedanje zasedanje drž. zbora bo trajalo bojda do 24. marca; v sredi maja snidete se delegaciji na Dunaju. V drž. zboru se nadaljuje obravnavo o proračunu. Poslanec Vašaty je protestiral proti odlokom Stremayer-a, predsednika najvišjega sodišča, ki je nemške jezike v Avstriji imenoval tuje in ukazal, da se morajo razsodbe prvotnih instanc pri najvišjem sodišču brati le v nemški prestavi. Minister Schönborn branil je Stremayer-a, ter rekel, da bi bilo napačno trditi, da so pri tem sodišču razun nemškega drugi deželni jeziki tuji. Potem je pa dr. Herold iz izvanredno zgovornostjo šibal omenjena Stremayer-ova odloka in pozival vlado, naj odpravi o pravem času to krivico. Pri točki finančno ministerstvo pritoževal se je poslanec Pfeifer, da vlada premalo skrbi za vinorejce, katere uničuje trtna uš, trgovinska pogodba z Italijo in ponarejanje vina. Ker je provizorično pobiranje davkov dovoljeno bilo le za dva meseca, zahteva finančni minister podaljšanje provizorija še za en mesec. Pri tej razpravi oglašil se je istrski poslanec dr. Laginja in dokazal, da vlada na Primorskem dobiva letnih dohodkov 16 milijonov, a za Primorsko trosi le nekaj čez 4¹/₂ milj.; našteval je tudi vzgled, kako davčni uradi uknjižujejo davke na posestva, potem pa ne skrbé, da bi se izbrisala ta vknjiženja. Interpeloval je vlado tudi radi škode, katero trpi vinska trgovina v Istri po trgovinski pogodbi z Italijo. Zdravstveni odsek se je izrekel za predlog, da se v večih mestih dovoli sežiganje mrličev! temu predlogu so brezuspešno ngovarjali katoliški zastopniki. V delegacijah se bode za vojaštvo zahtevalo zopet nekaj milijonov več! Mir je lepa reč, a pri nas je drag!

Dne 8. t. m. predstavila se je drž. poslancu, g. Ivanu Nabrgoju deputacija okoličanskih veljakov, ki je g. poslancu v imenu ogromne večine okolice izrekla sočutje zaradi napada nanj v listu „Il Diritto Croato“.

Na Ogerskem je gibanje proti civilnemu zakonu zmiraj večje. Katoliški poslanci dobivajo cele vrste prošenj, na katerih niso podpisani le katoliški, ampak razun Kalvincev, spoznavalec vseh ver. Pretekli teden obhajal se je v Šopronju prvi ogrski katoliški shod, in se je jako slovesno izvršil. Zbrani zborovalci so sklenili da se hočejo odločno držati katoliških načel in braniti pravice katoliške cerkve. V mestu Modernu zbrani Slovaki, so pa protestovali proti vladni politiki, sklenili delati na to, da se Ogerska

razdeli v okraje po narodnostih, in slednjič se izrekli proti civilnemu zakonu.

V hrvatskem saboru so končali delovanje 15. februarja Poslanec Folnegović je opisal žalostno stanje občinskih razmer, in pravi, da bo še slabše, ker je vlada začela deliti občine, kar bo ljudstvu prizadajalo večja bremena, kot dozdaj, ker bodo majhne občine morale imeti vsaka svoje občinske uradnike, kakor jih imajo velike. Posl. Barčić branil je pravice hrvatskega jezika, ki je po nagodbi od l. 1886. edini službeni jezik na Hrvatskem, vendar je minister komunikacij na neki železnici ukazal madjarski za poslovni jezik, in so Madjari hrvatski jezik pri mornarskih uradih že popolnoma iztisnili.

Vnanje dežele: Na Laškem je najimenitnejši dogodek pač slovesno obhajanje škofovske petdesetletnice Leona XIII. Romarji, ki želé počastiti sv. Očeta prihajajo in so napovedani iz vseh krajev sveta. Tudi laške pokrajine ne zaostajajo, jezé se pa laški liberalci, češ, da so te slovesnosti nevarne edinosti Italije. — O sleparijah pri Banca Romana prihajajo vedno nove stvari na dan, dasi se vlada prizadeva, da bi vse skupaj kako potlačila. Poslanec de Zerbi, ki bi bil pred sodiščem utegnil marsikaj neljubega odkriti, umrl je v ječi. Vidno je, da je smrt na Francoskem in Laškem jako postrežljiva velikim goljufom, tam Reinach, tukaj de Zerbi; navadni ljudje v obeh slučajih slutijo zastrupljenje kot uzrok smrti.

Na Francoskem so prav čudno smešno lovili nekega Artona, ki je baje imel pri sebi silno važnih listin, zadevajóh panamske goljufije. V vsako mesto, kjer so ga hoteli prijeti, prišli so redno dan poznej, ko je Arton že odšel. Vrše se pogajanja in posvetovanja, kako bi se prekopovanje panamske ožine nadaljevalo. Če se hoče delo dovršiti, treba je najmanj 1200 milijonov, in poštenega delavnega vodstva. Oboje bo v liberalni dóbi težko dobiti. Najvišje sodišče je potrdilo razpust društva katoliških delodajalcev, ker so v tem društvu tudi taki člani, ki niso delodajalci po svojem stanu.

Na Angleškem se vsi politiki bavijo z Gladstonovo predlogo o irski samoupravi. Nasprotnike te predloge vodi le sebičnost, ker angleški bogatini iz Irske sedaj vlečejo velikanske dohodke, narod irski pa lakote umira, in se izseljuje v Ameriko in Australijo, kjer si s pridnostjo in varčnostjo ustanavlja novi dom. Vidi se, da si je osemdesetletni Glad-

stone ob večeru svojega življenja zastavil imenitno nalogo — rešitev celega naroda!

V *Bolgariji* prihajajo čestitke iz vseh krajev knezu in njegovi nevesti, tudi od škofov in drugih duhovnov, in po cerkvah molijo za knežovo nevesto. Eksarh Josip je v po-

sebni okrožnici ugovarjal proti spremembi ustave, bolgarski odlični krogi pa cenijo, da je to storil le na željo Rusije, in premišljajo, ne bi li najbolje za nje bilo, da se zedinijo s katoliško cerkvijo.

Dopisi in razne novice iz slovenskih in drugih krajev.

Leon XIII. in slovenska šola pri sv. Jakobu v Trstu. Jubilej sv. Očeta papeža se je dostojno obhajal v tej šoli. Pri sv. maši so otroci peli pod vodstvom g. Kiferla. Po sv. opraviu šla je mladina v šolo, ter se zbrala v nalašč pripravljeni sobani, okrašeni s prelepo podobo sv. očeta.

Vlč. g. Ivan Sila veroučitelj v tem zavodu je prav lepo, podučljivo in razumljivo opisal življenje visokega Slavljence, v njegovej mladosti, v moškeji dobi in še zdaj živečega najvišjega Pastirja in namestnika Kristovega, postavljal ga mladini v izgled, kateri naj bi jim bil luč in pravi voditelj skozi življenje. Koncem povabil je č. g. govornik vso mladino in navzočo gospodo v trikratni zaklic Leonu XIII., — kar se je z velikim navdušenjem zvršilo.

Nastopili so učenci in učenke IV. razreda. G. učitelj M. Pretner intonira: Kjer je Petra cerkev prava in otroški vrt je s tako preciznostjo pel, da bi vsakemu moškemu zboru delal čast.

Marij Dobrila, učenec IV. razreda, je tudi v splošno pohvalo deklamoval: Slava Leonu XIII. — Cesarsko pesem so vsi stojé zapeli.

Slednjič je še č. g. veroučitelj vsakemu otroku daroval lep spominek s podobico Leona XIII., za kar mu bodo gotovo naši otroci hvaležni. Naš zavod je zopet pokazal, v kakem duhu da vzgaja izročeno mu mladino. Naša mladina dobiva na šoli dobro versko podlago; zato le koristimo veri in narodu ako zavod sv. Cirila in Metoda bolj ko mogoče podpiramo.

Navzoči.

Iz Podmelca. Po ustanovni določitvi bližajo se Grahovskemu županstvu nove volitve župana in starešinstva. Priprave izvršujejoče to važno zadevo so že na dnevnem redu, v to svrhu je skrajni čas opozoriti volilce, da ukrenejo pravo pot. V pojasnilo zadevi, čini se mi primerno objaviti nekoliko točk, katere bi morebiti povoljno uplivalo pravilni izvršitvi.

Pod Grahovsko županstvo spadajo razne občine na pr. Temljine, Kneža, Grahovo, Koritnica, Obloke, Stržišče, Nemški Rut in Podbrdo. Kakor razvidno je obširen delokrog tega županstva določujoč blaginje cele Baške doline. Zadnja tri leta imelo je županstvo župana na Temljinah, uradno pisarno in tajnika pa na Kneži; vse takorekoč na skrajni periferiji. To je bil gotovo bolesten udarec županstva, kot izvor nesporazumljivosti volilcev, kajti odborniki vdeležujoči se občinskih sej, morali so se 3, 4, 5 ur hoda od vseh vetrov zbobnati. Vskipelo in porajalo se je že mnogo strank glede prihodnje volitve, ktere si prizadevajo z vsemi močmi utemeljiti vpliv, razcepljeni so pa na toliko strank, da že deroča Bača z vzdih odmeva. Nedostatnost bi bila prihodnje županstvo zopet osnovati na kaki meji, bodisi na Kneži kakor tudi na Petrovem Brdu; zato bi trebalo ublažiti in naudusiti volilce za priročno in krajevno središče, ki se nahaja na Grahovem. Tam je samostojna duhovnija, žandarmerija in pošta; čemu prenašati ravno županstveni urad, kakor koklja svoje mlade iz kota v kot?

S.

Z Razdrtega 24. febr. Kje leži Razdrto je Vam Tržačanom pač dobro znano, saj naš sivi Nanos kaže svoja gola rebra daleč tje proti morju. Poleg tega je uže marsikateri Vaših tržaških gospodov trgal svoje črevlje po Nanosu, in gospe v Trstu so neki jako ponosne, če morejo reči, da so bile vrh Nanosa.

Pa tudi naših Razdrcev ni malo število v Trstu. Veliko jih je tam v službi; nekaterim je bila celo sreča mila, da so si ustanovili lasten dom in pridobili lepo premoženje.

O raznih prilikah so Razdrcei v Trstu pokazali veliko zanimanje do svojega rojstnega kraja, vzlasti do cerkve razdrške. Med njimi je gotovo prvi bil g. Al. Kranjc, blagi podpornik duhovnije in revežev razdrških. Bog mu povrni, kar je dobrega storil. Pa tudi drugi naši tamošnji rojaki in rojakinje se ne boje od svojega zaslužka, ki ima vže tako dosti potov, odtrgati si krajcar, da ga darujejo domači cerkvi. Storili so to lansko leto, in letos je z nova 47 različnih darovateljev poslalo pred kratkem lepo svoto denarja, z namenom, da se napravi nova podoba Matere božje. Veseli nas ta d. rečljivost, ne samo zato, ker smo se dobrote vdel žili, temveč, ker to ravnanje kaže, da so si naši domačini tudi v tujem in nevarnem mestu ohranili verno srce. Zakaj, kedor za cerkev in čast božjo rad kaj daruje, pri tem mora gotovo še vera biti.

Spoštovani darovalci in darovalke! ne moremo se vsakemu posebe zahvaliti; vsprejmite pa na tem mestu našo najiskrenejšo zahvalo. Bog Vam bodi plačnik in nebeška Kraljica, ki bode gotovo Vaša priprošnjica pri Bogu, ker ste za njeno češčenje na zemlji prizadevali. Kdor je Vas darovalcev te naše vrstice bral, sporoči naj jih drugim in pové, da vsem skupaj kličemo: Bog povrni!

Kako se je slavila petdesetletnica Leona XIII. Preimeniten za ves katoliški svet je bil 19. dan pret. meseca; sv. Oče papež Leo XIII. vrhovni poglavar kat. Cerkve, slavil je 50 let, kar je bil posvečen v škofa; ni čudno torej, da je malone ves svet tekmoval, da dostojno proslavi ta dan. Tudi naša širša domovina Avstrija, in mila nam Slovenska zemlja ni bila zadnja mej onimi, ki so na poseben način skazali svojo ljubezen do sv. Očeta. Katoliški Avstrijanci, katoliški Slovenci so pokazali očitno, kako spoštujejo namestnika Kristusovega.

Presvitli naš cesar Franc Jožef je po svojem veleposlaniku grofu Reverteri izročil sv. Očetu pismeno čestitanje in kot dar slonokoščeni križ z briljanti.

Tudi drugi krščanski vladarji, celo turški car, niso zamudili te prilike, da so izrazili Leonu XIII. svoje čestitke ali mu poslali tudi dragocene darove.

Po mestih in mestecih, trgih in vaseh so verni katoličani izražali svoje navdušenje za sv. Očeta. Bela Ljubljana je bila na predvečer slavnosti malone, da vsa razsvitljena, razna društva in odlične osebe so čestitale pri premil. knezoškofu. V velikem številu so se vdeležili tudi verniki sv. zakramentov moleč za sv. Očeta in kat. Cerkev. —

Kaj pa na Primorzkem? Odlikovala se je pred vsem Gorica. V osrednjem semenišču, kakor smo že poročali, se je vršila lepa slavnost, za katero gre hvala gg. bogoslovcem. Tamošnje katoliško društvo *circolo cattolico* je priredilo lepo veselico, pri kateri je bilo navzočega mnogo odličnega občinstva. Dva govornika sta proslavljala v izvrstnih govorih Leona XIII. Odlikoval se je vlč. g. Lukežič, župnik mirenski, ki je v jedrnatih stavkih slavil delovanje Leona XIII. za vse človeštvo. Povdarjal je govornik posebno o Slovencih, da *morejo kot mala vejica na mogočem slovanskem deblu brsteti, poganjati, cesti in sad roditi le v zvezi s papežem, s cerkvo, le ako ohranimo biser vseh biserov, sveto rimsko katoliško vero*. Občinstvo je z burnim ploskanjem pritrjevalo navdušenim besedam odličnega govornika. — Razsvitljava po mestu je bila z malimi izjemami splošna, vesela godba spremljana od baklade je donela po mestnih ulicah ter pred knezonadškofjsko palačo zaigrala cesarsko, na kar so se prevzvišeni zahvalili. — Tudi v Biljah pri Gorici so slavili ta veseli dan z razsvitljavo in zvonjenjem. — Mej drugimi je brzojavno čestitala sv. Očetu katol. polit. čitalnica v Čepovanu, društvo Sloga in Slov. bralno in podp. društvo v Gorici in pa občina Solkan so oddali svoje čestitke pri prevz. knezonadškofu. V obče je bilo po vsem Goriškem veliko zanimanje in navdušenje za to slovesnost, kar javno priča o trdni veri in pravi katoliški zavesti!

Tudi v Trstu se je nekaj storilo o tej priliki. 19. svečana je bila v stolnici slovesna sv. maša, potem zahvalna pesem z navadnimi molitvami, katere je opravil premil. g. škof; navzoč je bil cesarjev namestnik Rinaldini in več uradnikov; odlikoval pa se je mestni zastop tržaški po svoji — nenavzočnosti, bili so le trije mestni svetovalci, g. župan je bil bolan (?); no pa saj jih poznamo. — Popoldne je bila v stolnici pobožnost, pri kateri je izvrstno govoril o rimskem papežtvu italijanski postni pridigar Fontana; cerkev je bila polna ljudstva, ki je z vidno pazljivostjo sledilo navdušenemu govorniku. Razvidno je, da tudi v Trstu je večina ljudstva dovezeta na dobro stvar ter bi ne trebalo tako silnega napora, da se bolj probudi in oživi v njem katoliška zavest. Sicer pa se tržačani niso zanimali za to slavnost najvišjega duhovnika katoliške cerkve, le slovenska društva Edinost, Slovanska čitalnica, Del. podp. društvo, Trž. podp. in bralno društvo, ter Velesila in Gospodarsko društvo iz Škedenja, so se poklonila prevz. vladiki ter mu izročila čestitke na sv. Očeta. Tudi nekateri občinski zastopi na Krasu in v Istri so odposlali čestitke sv. Očetu. Bog živi Leona XIII.!

Pri sv. Ivanu blizu Trsta so imeli 26. svečana v spomin papeževe 50letnice, malo veselico za otroke. V dvorani bralnega društva se je zbralo mnogo otrok in starišev. Ugajala je posebno igra v Rim in pa živi podobi: sv. Alojzij v nebeški slavi, in sv. Alojzij prejme krono večnega življenja.

Iz Trsta. Kdo se ne spominja rad svojih rajnih? kateri kristijan ne moli rad zanje? Vendar je gotovo, da je mnogo duš na onem svetu pozabljenih, zapuščenih. Ta misel je napotila vlč. g. vikarja na tržaškem pokopališču pri sv. Ani, da se je namenil štirikrat na leto opravljati molitve za mrtve ter darovati zanje slovesno sv. mašo, pri kateri bodo pele deklice iz sirotišnice sv. Jožefa. Dotični troški

se bodo pokrivali iz milodarov, za katere je postavljena v kapeli na pokopališču posebna škrinjica. Dan in ura pobožnosti se bosta pravočasno naznaila vernim katoličanom Trsta in okolice, ki imajo tu pokopane svoje drage.

Ljubezen goriške mestne gospode do Slovencev. Tukajšnje katoliško društvo priredilo je veselico v proslavo petdesetletnice papeževega škofovskega posvečenja. V to svrhu naprosilo je društvo mestni magistrat, da bi mu izvolil prepustiti prostorno mestno dvorano. Župan ni bil nasproten, pač pa celih 15 mestnih očetov Zakaj? Ker pri veselici se je imelo govoriti tudi slovensko. Umevno v današnjih napetih odnosih v Gorici. Veselica je bila 19. febr. v dvorani društva: Casino di cura.

Gosp. dr. Gregorčiču je bolje. Že vstaja.

Gosp. Simon Rutar je dobil od ministerstva denarno podporo in odpust za znanstveno potovanje v Italijo in na Grško.

V Tolminu imela je ženska podružnica sv. Cirila in Metoda, broječa nad 500 družnic svojo prvo veselico. Uspeh je bil neki nepričakovan.

Nesreča. Dijak Aleksander Majonika, padel je na goriškem gimnaziju tako nesrečno, da si je zlomil nogo. Človek res ne ve, kje ga čaka nezgoda.

Predrznost ciganska. 17. febr. beračila je ciganka po Gorici. Straža jo je zaprla. Cigani, kojih družica je bila v zaporu, hoteli so jo se silo oprostiti. Zaman bili so opomini, da bi nehali nagajati. Še sitnejši so bili. Glavni jetniški čuvaj ukazal je zapreti glavne rogovileže, drugi so odnesli pete. Kdo bi boljše olike terjal od ciganov-potepov? Prav po cigansko.

Slovenska štirirazrednica v Gorici. 22. febr. sklenil je deželni šolski svet pod predsedništvom namestnika viteza Rinaldinija, da mesto mora ustanoviti slovensko štirirazrednico v Gorici. Tako naglega sklepa nismo pričakovali. Zdi se, da piha mogočen blagodejen piš od zgoraj. Ta sklep razvnel je mestne očete, da so kar besneli proti Slovincem v mestnej seji, s pikrimi prislovi ožigosali predrzno tirjatev goriških Slovencev za svoje otroke. Sklenili so baje, po hujskanju „Corriere“ podati utok. To pehanje Slovencev je le v prid Slovincem, da se s tem bolj narodno prebujajo in tim odločniše zahtevajo svoje pravice. Le tako naprej! Naveličali jih ne bodo. Živela prepotrebna slovenska šola v Gorici!

Darovi za slovenski konvikt sv. Alojzija v Gorici Solkan (občina) v denarjih 12 gld. 11 kr., v hrani (vrednost) 30 gld., Msgr. Andrej Marušič 10 gld., Komen (občina) 12 gld., p. n. gg: Hebat Fr. vikar 5 gld., Vuga Peter kurat 5 gld., Kumar J. vikar v Ravnici 2 gld., Gregorčič Sim. ml. vikar 4 gld., Pavletič Gotard župnik 5 gld., Bagatelj Ant. vikar 5 gld., Pipan Anton vikar v Lomu 6 gld., Kumar Karol 1 gld., dr. Sedej Franc 10 gld., Pirih Jakob 25 gld., J. J. 4 gld., Makarovič Josip 1 gld., Dreženca, (občina) hrane v vrednosti 33 gld.

Za podružnico sv. Cirila in Metoda na Greti zato, da pristopi „Župnija v Rojanu“ mej pokrovitelje družbe so darovali: Just Piščane, Ivan Gerdol po 1 gld., Josip Katalan, Josip Turk, Josip Pertot, Matija Bartelj po 2 gld., Matej Škrbec, Franjo Dollenc po 5 gld., Vesela družba pri Venutiju 3 gld. 20 kr., Pri večerji pevskega zbora Zarja 5 gld. 12 kr.

Za družbo sv. Cirila in Metoda pri uredništvu Ign. Valentinčič, Jožef Pegan po 1 gld. darovala

Koledar za časnost in večnost.

Dne 5. marca 3. postno ned. V listu nas opominja sv. Pavel, da naj hodimo v ljubezni po vzgledu Kristusovem, svari pa, da naj se varujemo greha nečistosti in lakomnosti, obedva sta žal tudi v naših dneh globoko ukoreninjena; vsled nečistovanja hira zlasti po velikih mestih človeški rod, pohlep po bogastvu pa je vzrok, da mnogo njih moli zlato tele. Vsi ti hodijo v temi; kat. kristjan pa naj hodi v luči resnice! — Sv. evang. nam pripoveduje, kako je Kristus izgnal hudobnega duha iz mutastega človeka; judje pa so mu očitali, da dela to s pomočjo Belcebuba, poglavarja peklenskega brezdna. Znamenite za naše čase so zlate besede Kristusove: Kdor ni z menoj, je zoper mene, in kdor ne pobira z menoj, raztresa; veljajo pa posebno onim, ki hočejo biti sicer verni kristjani in vendar govore ali pišejo proti papežu, ki je namestnik Kristusov, in proti škofem, ki so nasledniki apostelnov, tem pa je Kristus rekel: Kdor vas zani-

čuje, mene zaničuje. Kdor hoče biti s Kristusom, mora biti s papežem in s škofi rimsko-katoliške Cerkve.

Dne 7. marca: sv. Tomaž Akvin, velikan med učenjaki, kojega knjige je posebno priporočil slavni Leon XIII. bogoslovcem in drugim učenjakom.

Dne 8. marca: sv. Janez od Boga.

Dne 9. marca sv. Frančiška rimska vdova.

Dne 10. marca ss. 40 mučencev.

Dne 12. marca 4. postna (sredpostna) nedelja. Jezus nasiti 5000 mož s 5 kruhi in 2 ribami. Koliko milijonov ljudi hrani Bog vsak dan, pa kako ga ljudje za to zahvaljujejo?

Dne 14. marca: sv. Matilda kraljica.

Dne 17. marca: sv. Jedert (Jera) devica.

Dne 18. marca: sv. Gabrijel, nadangelj; sv. Edward, kralj.

Ta dan je nova luna ob 5 uri in 29 min. zjutraj.

Raznoterosti.

Jubilej Leona XIII. v cerkvi sv. Petra v Rimu. Na jubilejni dan maševali so sv. Oče papež Leo XIII. v cerkvi sv. Petra. Ob petih v jutro začeli so prihajati romarji razdeljeni po narodnostih in škofijah s zastavami in prihajali do 9. ure. Takrat so se zaprla cerkvena vrata, ker so precej nato imeli priti sv. Oče. V cerkvi je bilo kakih 60.000 romarjev in pobožnih Rimljanov; na trgu pred cerkvijo pa je bilo na tisoče ljudstva, ki niso mogli več v cerkev. Ko so papež, obdani od kardinalov, patriarhov,

nadškofov in dvorjanov vstopili, poklekali so pred altar ter pobožno molili, potem opravili najsvetejšo daritev. Po sv. maši so se vsedli na tron in vrstili so se pred njim romarji ter jim poljubovali roko. Vsak romar je dobil spominsko medaljo.

Ker je urednik lista službeno premeščen k cerkvi star. sv. Antona v Trstu, blagovolijo naj se pošiljati dopisi in naročnina začeni z dnem 10. marca pod naslovom: **Via Fabbri št. 7. v Trstu.**

Čebelno-voščene sveče!

J. KOPAČ

Solkanska cesta št. 9 v Gorici.

Sveče iz pravega čebelnega voska izdelujem in prodajam po 2 gl. 45 kr. kilo.

Za pristnost sveč pod mojo postavno protokolovano znamko, zagotavljam popolno jamstvo. Kdor drugače dokaže, dobi vsako odvzeto naročilo brezplačno in po vrhu še 100 gl. nagrade.

Priporoča se čč. duhovščini in č. cerkv. oskrbništvom!

Čebelno-voščene sveče!

Anton Urbančič

Gorica

trgovec s tkanino in drobnino naznanja, da je preselil svojo trgovino iz **Gosposke ulice** v **Raštel št. 20.**

Priporoča se v novem prostoru vsem svojim dosedanjim odjemnikom ter se nadeja, da ga bodo blagovoljno podpirali tudi oni, ki jim je bilo popred nepriročno.

Vozni red železnice.

Iz Trsta odide Brzovlak ob	popol. 8	dop. ob 8:15	Poštni vlak dop. 9 pop. 4:35	Mešani vlak zvečer ob 8:10
pride na Na- brežino ob	8:30	dopol. ob 9:40	popol. 5:13	zvečer ob 9 uri 11 min.
pride v Gorico ob	10:03	dopol. ob 11:18	popol. 6:37	zvečer ob 12 uri 16 min.
Iz Gorice odide ob	7:15	dop. 9:22	pop. 5:15	Mešani vlak zjutraj ob 4:47
pride na Na- brežino ob	8:15	dopol. ob 10:38	popol. 6:41	zjutraj ob 6 uri 23 min.
pride v Trst ob	9:25	dopol. ob 11:18	popol. 7:36	zjutraj ob 7 uri 28 min.

D O P I S I.

Od svetega Ivana pri Trstu. Ni še dolgo tega, ko so laški časniki tržaški med dnevnimi novicami prinesli tudi novost, da pri nas hudo razsajajo kozice in da so jih svetoivanske perice zanesle tudi že v Trst. Listi pa so se pošteno zaračunali. Res je, da so obbolele nekatere perice za to boleznijo; ali pomisli, trezni človek, kako bodo pač perice s čistim perilom zanašale bolezni v mesto? Ni li stokrat verjetneje, da so jo pobrale v mestu in zanesle domov v zamazanem perilu? Da je to več kakor gotovo, dokazuje nam tudi resnica, da so kozice prej bile v Trstu, kakor pri Sv. Ivanu. V mestu so ljudje umirali za kozicami, pri Sv. Ivanu pa še nihče ni obolel; čez dolgo časa pa so obbolele res nekatere osebe in sicer perice. Kako so jih dobile? V zamazanem perilu, katero morajo po rokah imeti noč in dan. Tu toraj iščimo vzroke razširjenja te bolezni, ne pa drugod.

Ravno tako nespametna je trditev, da je sv. Ivan nezdrav kraj, češ, ker dosti ljudi pomrje. Kraj je pa gotovo sam na sebi bolj zdrav, kot mnogi drugi v okolici; ako bi bil kraj sam na sebi nezdrav, umirali bi ljudje večidel le za jedno in isto boleznijo, toda temu ni tako. Ljudje umirajo za različnimi boleznimi, katere se večidel zanesó iz nezdravega mesta v zdravi Sv. Ivan.

Listi tudi pišejo, da bi bilo najboljšo, da se vstanove v mestu posebne pralnice, v katerih bi se perilo pralo s stroji. Radi bi gospodje da bi denar, ki ga sedaj s težkim delom zasluži na stotine slovenskih peric, prišel v roke kapitalistom, slovenskim družinam po okolici pa se odvezl zdatni zaslužek. Za tem grmom toraj tiči zajec.

Sicer pa je vprašanje, ali bi gospoda po mestu dajala perilo v take pralnice in ali bi se ravno na ta način ne širile še bolj kužne bolezni, katerih po mestu ne manjka skoro nikoli?

S Krasa. 16. februarja. (*Umrli mož-poštenjak.*) S Krasa, najbližjega kraja ni menda prejel dragi nam „Primorski List“ še nobenega daljšega dopisa, akoravno smo mi kraški Slovenci najbližje Trsta, ki se je menda nekda imenovalo: „Kraško mesto;“ no, pa o zgodovini Trsta nisem namenil Vam danes prvokrat pisati, ker nam je tisto dovolj pojasnil g. Skalovič, v znani knjižici „Trst in tržaška okolica“, ampak nekaj družega, pa le na kratko. Sporočili ste že, da je dne 13. januarja t. l. umrl v Kobdilju pri Štanjelu veleposestnik, vitez Fran-Josipovega reda v 86. letu svoje starosti Anton Fabijani. Njega lepo hišo, ki ima lep razgled proti Trstu in po vsem Krasu, je neki dopisnik dunajske: „N. Fr. Pr.“ imenoval z laškim pridevkom: „Villa Piccoli“, ktero ime pa, — ker na Slovenskem — ni tukaj nobenemu znano. O njem bi se dalo napisati več pól, ker je bil dober kristjan, dober gospodar, srečen z dobro krščansko odgojeno mnogobrojno obitelji in zaslužen državljani itd. Kot takšnega nam ga je opisal tudi č. g. Komenski dekan, preden so ga spustili v rakev v pričo mnogobrojnega solzečega se spremstva in sorodnikov. Lep izgled krščanskega življenja je dajal vedno s svojo družino, prigovarjal je ljudem, naj bodo pridni in delavni, dajal je v bogim sosedom mnogo zaslužka po zimi in po leti. Že tedaj, ko se ni še nihče lotil pogojzdovati kraških

goličav, je on prvi na svojem zemljišču začel pogozdovati kamenite kraje z borovci, mecesni in smrekovino, tako da so zdaj borovci že sposobni za telegrafične kole. Tudi očem potnika, ki gre po skladovni cesti iz Kobdila proti Vipavi ali oziroma Trstu, kaj dobro dé, videti poleg ceste in na griču okoli njegove hiše lepa gozdiča, ki razširjata s svojim zelenjem in smolnato vonjavo prijeten duh, ki posebno plućam dobro ugaja!

Da je bil pa tudi pokojnik vrl, zaslužen mož, priča je poklonjen mu viteški red Fran Josipa I. (1891.), zaslužil ga je bil že 1848. l., ko je znal razburjeno ljudstvo, ki je hotelo napasti štanjelski grad, kjer je bival zelo sovraženi oskrbnik Š. prigovarjati, da ni saj večjih nepostavnosti počenjalo. Nekaj hrupa in nepostavnosti se je pa vendarle zgoditi moralo, kar nam pove narodna pesem:

Kaj se je nekda godilo,
V starem mestu Štanjeli,
Dost' ljudi je skupaj bilo itd.

in potem, ko so privarili sod vina iz gradskega hrama, pravi ista pesem:

Sod so privarili na semnjišče
Eden peva, drugi vrišče,
Po poliču, po bokali,
Sladko vince so lokali.

Ta narodna pesem, ki nam popisuje vso isto zgodbo „kraškega punta“, in ktero je zložila neka priča v „klobasnih rimah“, je vredna, da bi jo kdo zapisal. — Ista pesem pripoveduje tudi, da so morali priti vojaki iz Gorice hrup mirit. Bili so nek v Italijo korakajoči graničarji. Od enega teh se pripoveduje, da ko je obsojenemu kmetu štel in pritiskal palice po hrbtu, je rekel: „Čekaj, ja ču ti dat „publiku!“ V nevednosti so namreč nekateri vpili: „Živila publika“, mislili so — „republika!“ Da se pa ni še veliko hujšega tu in tam godilo, gre hvala omenjenemu pokojniku, kakor je on sam vso tisto zgodbo rad pripovedoval in sem jo tudi jaz slišal iz njegovih ust! — Izgledni pokojnik je poleg drugih mnogih zanimivosti znan tudi po izdelovanju izborne kapljice pikolita, iz pristnega posušenega grozdja najboljšo vrste. Pripoveduje se celo, da ga je bil pokojnik poslal za na mizo pri cesarjevi poroki 1854., kakor, da se isti tudi še dandanašnji odlikuje na mnogih mizah svetnih mogotcev in velikašev. Ker pa nisem namenil pisati pravi životopis tega vrlega moža, sklenem te vrstice o njem z voščilom: „Ker je bil pokojnik ne le vrl mož, ampak tudi pravi kristjan in vseskozi poštenjak, dal mu Bog luč nebeško in veselje sv. raja!“

Slap na Tolminskem. (Izv. dop.) Občine: Prapetno, Pečine, Ponikve, Slap donajajo vsako leto za cestni odbor okoli 850 gld. Do 1. julija lanskega leta je bila naša cesta „kraj Idrije“ skladovna, ki je zdaj državna. Cela idrijska dolina in pa vse občine na Št. Viškogorski planoti nimajo več skladovne ceste, doklade pa morajo vkljub temu še vedno plačevati v cestni zalog.

Cesta iz Slapú skoz Roče na Št. Viškogorsko planoto bi bila edina pripravna, da jo slavni cestni odbor predlaga deželnemu zboru in kot skladovno razglasi, ker ta cesta veže vse občine na Št. Viškogorski planoti do Bukovega.

Težki vozovi lesa so vsak dan na tej cesti, čeravno je v silno slabem stanu. Zato se pa tudi lomijo vozovi, da je veselje.

Krivica velika se godi občini Slap, da jo mora vzdrževati in popravljati, saj jo skoraj nič ne rabi. Ali bomo mi popravljali, in velike občine na St. Viškogorski planoti jo bodo rabili in kvarili?

Zato je uže prejšnji cestni odbor sklenil cesto iz Slapú do Pečin predlagati visokemu dež. zboru, naj jo sprejme med skladovne. Tim bolj pričakujemo to od novega cestnega odbora, ker cel ta kôt nima nobene skladovne ceste, odkar je cesta „kraj Idrije“ državna postala.

Mi sicer privoščimo prebivalcem baške doline cesto mimo Marijance — k Sv. Luciji, toda oni imajo uže skladovno cesto v Tolmin in kakor hitro bode cesta dodelana skoz Petrovo Brdo, se bo to izvršilo z vladno podporo. Vrh tega naj pomislijo, koliko tisočakov je nesla Bača prejšnjemu cestnemu odboru — posebno na cesti proti Podbrdom. Tudi naš denar je šel v baško dolino. Res je, da smo v zadnjem času nekoliko podpor dobili od cestnega odbora, ali kaj je vse to proti ogromnim svotam, katere so se izdale za druge kraje. Torej, bodimo pravični — vsakemu svoje. To slavnemu cestnemu odboru na znanje in blagohotni pomislek.

Iz Kozinske okolice smo dobili ta-le dopis: Prišedši nekdanj na postajo v Kozini, vprašam bližnjega delavca, kedaj gre vlak v Trst. Ob ednajstih, mi pravi, imate še dve uri časa. Kaj sedaj početi — ljudi še ni bilo nič — le tam pa tam gre prav leno kak delavec; vidi se, da se tudi njim nikamor ne mudi. Stopim v pivnico na postaji ter naročim pive in sedem k gorki železni peči. Tam pri dolgi mizi pa je sedelo več mladih mož — menda sprevodnikov (konduktorjev), ki so igrali na karte, ter govorili večinoma nemški — vendar si precej lahko poznal, da niso daleč od tu doma — vse je zibala slovenska mati. Žalost me obide, ko čujem iz ust teh telesno čvrstih sinov naše mile domovine v nemškem jeziku pogovore pa take, da bi se jih moral sramovati pošten katoliški kristjan. Videlo se je, da so uže zavrgli ne le mило donečo materno besedo — ampak tudi zlate matrne nauke.

Tiho sede premišlujem, kako neki je ta pogubni brezverski plevel izrastel med temi našimi ljudmi. Zdaj stopi v pivnico mož sredne starosti s zvezkom knjig, bil je menda prodajalec knjig; hitro ga obstopijo in si nekteri naroče berila — seveda nemških romanov, puhle vednosti in vrednosti. — Imel je mož seboj tudi nekatere slovenske zbrane spise — pa teh ni naročil nikdo. Ura se bliža ednajsti — popotniki se počasi nabirajo — ni jih bilo veliko, med temi tudi mlad duhovnik, kateri nagovori zbrane: No, ali se bodete naročili na družbo sv. Mohora? Oglasila se je samo dvojica. Nekateri pa pristavijo: e, saj ni nič posebnega berila — lani sem bil naročen — letos se pa ne bom. Slaba knjiga — brezverski časniki so uže mnogim zadušili — kar so dobri stariši vsadili. Tako se je tudi tukaj zgodilo.

Zdaj pozvoni v znak, da so prišli vlaki — hitro stopim po vozni listek — katerega je bilo treba z nemškim denarjem — ne, ne . . . z nemškim jezikom za našo pošteno dvojččo kupiti. Ko so bili vlaki pripravljeni zakliče vratar stoječ pri vratih: „odlaz v Trst“ in sicer najprvo po nemško — potem laško in slednjič po naše — jaz pa precej glasno pristavim; to je pa prav narobe — znabiti v Berolinu kliče najprvo slovensko in nazadnje nemško, kar

bi bilo zopet narobe — pa mislim, da tam že prav kličejo, ker še ni bilo čuti radi tega nobene pritožbe od tam, če me katerikrat sreča ali nesreča pripelje na postajo v Berolin, bom že dobro poslušal támošnjega vratarja. Slovenci smo res povsod zadnji. Vsi se zbašemo polagoma v vozove, na stroju zabrlizga, in pomikamo se počasi proti Trstu. Kmalu pride sprevodnik s svojimi kleščami zahtevajoč karte, vsi mu pomolimo svoje vozne pravice, katere preščičuje s kleščami, ter dostavlja svoje neslane opazke, posebno neki ženi, katero je kašel nadlegoval: „no vas bo pa kmalu h . . . vzeli!“ in še druge, katere pa ne smem zapisati, ker niso za javnost. Kaj lepi pozdravi kaj ne? Želeli bi, da bi se nekateri sprevodniki tudi s priprostim kmečkim ljudstvom vedli manj surovo, ter ne dajali marsikateremu potniku prilike, da mora slabo soditi o njih.

Z Bovškega. (Izv. dop.) Povsod se opazuje več ali manj navdušeno zanimanje in gibanje za versko šolo. Že sama besedica „verska“, o kateri imajo celó Slovenci prav čudne in različne pomene, straši in plaši posebno tiste, kateri mislijo in trdijo, da je šolska postava od 14. maja 1869. in na njeni podlagi razpisani šolski in učni red od 20. avgusta 1870. popolen in zato nespremenljiv. A že sam tedanji minister za uk in bogočastje Stremayr izrekel se je, da je omenjeni šolski in učni red le „začasen“, kakor katera druga človeška postava ali ukaz. Zato preidejo tudi naše šolske postave, kakor so prišle. O tem ni dvomiti. Dokler ne pridemo do verske šole, za katero bi se moralo ljudstvo bolj in bolj potegovati, je dolžnost naša, da storimo v dušni prid naših otrok vse, kar je mogoče.

Pred nekoliko leti vabil je v redni učiteljski seji v Bovecu tedanji katehet učiteljstvo, naj bi mu šlo drage volje na roko pri obiskovanju in nadzoru šolarskih otrok, katerih je okoli tristo, ob nedeljah in zapovedanih praznikih v cerkvi. Na to je sledilo ugovarjanje in sam c. kr. okr. šolski svet v T. odgovoril je na oni predlog, da veže ona postava gg. učitelje le pri šolarskih mašah. Po tem takem, čemu je druga cerkvena zapoved? — Preteklo jesen pa je sklenil krajni šolski svet v B. da morajo vsako nedeljo in praznik vsi šolarji z učitelji skupno v cerkev prihajati — in c. kr. okr. šolski svet ni ugovarjal. Kako lepo in spodbudno je videti to pri nas vsako nedeljo in praznik! To se godi pri nas, kjer so hudi mrazi in otroci daleč od cerkve doma. Drugje bi šlo še lažje. Tedaj je ta krajni šolski svet časti in posnemanja vreden.

Ker pa obstoji vsak krajni šolski svet po postavi od 8. februvarja 1869, § 2. iz cerkvenih, šolskih in občinskih zastopnikov, kateri se morajo po § 11. dotične postave najmanj enkrat vsak mesec k redni seji zbrati, naj se enako predlaga in sklene, kakor v Bovecu, in s tem zadosti kr. šolski svet delu svoje dolžnosti, namreč št. 11. § 7. že navedene šolske postave. Res osramotiti bi moral marsikateri krajni šolski svet dopis okrajnega šolskega sveta v Liberci na Češkem od dne 18. avgusta 1892. št. 1476, v katerem se strogo zaukazuje, da mora šolska mladina službo božjo redno obiskovati in se morajo zaznamovane zamude kaznovati. Poglejmo zdaj na bližnje Koroško! Ta, od nekdanj najbolj liberalna dežela v Avstriji, more biti drugim v izgled. Pred kratkim zaukazal je koroški deželni šolski svet vsem učiteljem, da morajo skozi celo leto ob nedeljah in praznikih šolarje in šolarice v cerkev voditi in jih tam nadzorovati.